

JAN KOCHANOWSKI

Tren XVI

JAN KOCHANOWSKI

TRENY

Tren XVI¹

Nieszczęściu kwoli² a swojej żalości,
Która mię prawie przejmuję do kości,
Lutnią³ i wdzięczny rym porzucić muszę,
Ledwe⁴ nie duszę⁵.

Żywem⁶, czy mię sen obłudny⁷ frasuje?
Który kościanym oknem⁸ wylatuje,
A ludzkie myśli tym i owym bawi,
Co błąd na jawi⁹.

O błędzie ludzki¹⁰, o szalone dumy¹¹,
Jako to łatwo¹² pisać się z rozumy¹³,
Kiedy po wolej świat mamy¹⁴, a głowa
Człowieku zdrowa¹⁵.

W dostatku będąc, ubóstwo chwalemy¹⁶,
W rozkoszy¹⁷ żalność lekce szacujemy¹⁸,
A póki wełny skąpej prządce¹⁹ zostaje²⁰,
Śmierć nam za jaje²¹.

¹W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Trenach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

²*kwoli* (starop.) — ze względu na, z powodu. [przypis redakcyjny]

³*lutnią* — lutnię. [przypis redakcyjny]

⁴*ledwe* — ledwie, niemal. [przypis redakcyjny]

⁵*porzucić (...) duszę* — umrzeć. [przypis redakcyjny]

⁶*żywem* — czy jestem przytomny? [przypis redakcyjny]

⁷*sen obłudny* — sen zwodniczy, fałszywy. [przypis redakcyjny]

⁸*kościanym oknem* — w mit. gr. i rz. istnieją dwie bramy poprzez które sny wychodzą z podziemia; złudne sny przechodzą przez bramę z kości słoniowej, a sny prawdziwe przez bramę z rogu. [przypis redakcyjny]

⁹*A ludzkie myśli (...) na jawi* — zajmuje myśli ludzkie tym, co na jawie, czyli w rzeczywistości okazuje się nieprawdziwe, złudne. [przypis redakcyjny]

¹⁰*błąd ludzki* — fałszywa, nieprawdziwa myśl ludzka, głupota ludzka. [przypis redakcyjny]

¹¹*szalone dumy* — głupie, szalone myśli. [przypis redakcyjny]

¹²*łatwo* — łatwo. [przypis redakcyjny]

¹³*pisać się z rozumy* — popisywać się rozumem. [przypis redakcyjny]

¹⁴*Kiedy po wolej świat mamy* — kiedy świat jest przychylny naszej woli, naszym życzeniom. [przypis redakcyjny]

¹⁵*głowa (...) zdrowa** — głowa wolna od kłopotów, zmartwień. [przypis redakcyjny]

¹⁶*chwalemy* — chwalimy. [przypis redakcyjny]

¹⁷*rozkosz* — przyjemności życia. [przypis redakcyjny]

¹⁸*lekce szacować* — lekceważyc. [przypis redakcyjny]

¹⁹*skąpa prządka* — parka, jedna z trzech mitologicznych bogiń przeznaczenia (Atropos, Kloto, Lachesis), przedających nić ludzkiego życia i arbitralnie decydujących o ludzkim życiu i śmierci. [przypis redakcyjny]

²⁰*zostaje* — wystarcza. [przypis redakcyjny]

²¹*za jaje* — za nic, czyli za rzecz wartości jaja (w XVI w. jaja były wyjątkowo tanie). [przypis redakcyjny]

Lecz kiedy nędza albo żal przypadnie²²,
Ali²³ żyć nie tak jako mówić snadnie²⁴,
A śmierć dopiero w ten czas nam należy²⁵,
Gdy już k nam bieży²⁶.

Przecż²⁷ z płaczem idziesz, Arpinie²⁸ wymowny²⁹,
Z milej ojczyzny? Wszak nie Rzym budowny³⁰,
Ale świat wszystkim Miastem³¹ jest mądrymu
Widzeniu³² twemu³³.

Czemu tak barzo³⁴ córki swej żalujesz?
Wszak sie ty tylko sromoty³⁵ wiarujesz³⁶;
Insze wszelakie u ciebie przygody
Ledwe nie gody³⁷.

Śmierć, mówisz, straszna tylko niezbożnemu³⁸;
Przecż³⁹ sie tobie umrzeć cnotliwemu
Nie chciało, kiedyś prze dotkliwą⁴⁰ mowę
Miał podać głowę⁴¹?

Wywiódłeś wszystkim, nie wywiódłeś sobie⁴²;
Łacniej rzec⁴³, widzę, niż czynić i tobie⁴⁴,
Pióro anielskie; duszę toż⁴⁵ w przygodzie,
Co i mnie bodzie⁴⁶.

Człowiek nie kamień, a jako sie stawia
Fortuna, takich myśli nas nabawi.
Przekłete szczęście⁴⁷! Czy śnać⁴⁸ gorzej duszy,
Kto rany ruszy?

²²przypadnie — stanie się, zdarzy się. [przypis redakcyjny]

²³ali — ale oto, ale tymczasem, ale wtedy. [przypis redakcyjny]

²⁴snadnie (starop.) — łatwo. [przypis redakcyjny]

²⁵śmierć nam należy — śmierć nas dotyczy (liczymy się z nią i nie gardzimy nią; por. współczesne wyrażenie: coś się należy komuś). [przypis redakcyjny]

²⁶bieżeć (tu forma 3 os. lp: bieży) — podążać, iść. [przypis redakcyjny]

²⁷przecż (starop.) — dlaczego, czemu. [przypis redakcyjny]

²⁸Arpin — pochodzący z Arpinum w Lacjum rzymski pisarz, mówca i filozof, zwolennik filozofii stoickiej Marcus Tullius Cicero (106–43 r. p.n.e.). [przypis redakcyjny]

²⁹wymowny* — od wyrazu: wymowa oznaczającego retorykę, oratorstwo; Cicero znany był jako znakomity mówca. [przypis redakcyjny]

³⁰budowny — okazałe, pięknie zbudowany. [przypis redakcyjny]

³¹Miasto — chodzi o Rzym (łac. *Urbs*). [przypis redakcyjny]

³²widzenie — zdanie, sąd, opinia, sposób widzenia różnych spraw. [przypis redakcyjny]

³³Wszak nie Rzym (...) twemu — Cicero głosił, że dla mędrca cały świat jest domem, więc wygnanie nie jest wielkim nieszczęściem; gdy jego wygnano z Rzymu, bardzo rozpaczał. [przypis redakcyjny]

³⁴barzo — bardzo. [przypis redakcyjny]

³⁵sromota (starop.) — hańba. [przypis redakcyjny]

³⁶wiarować się (starop.) — strzec się, unikać. [przypis redakcyjny]

³⁷gody* — radość, wesele; w. 25–28: Cicero głosił, że mędrzec powinien ze spokojem przyjmować wszystkie nieszczęścia, unikając jedynie hańby. Gdy jednak umarła jego córka Tulia, przeżył to głęboko. [przypis redakcyjny]

³⁸niezbożny — niecnotliwy (por. współczesny wyraz bezbożny). [przypis redakcyjny]

³⁹przecż — czemu więc. [przypis redakcyjny]

⁴⁰dotkliwy — ostry. [przypis redakcyjny]

⁴¹podać głowę* — dać głowę, stracić życie. [przypis redakcyjny]

⁴²wywiódłeś — wywiódłeś, udowodniłeś. [przypis redakcyjny]

⁴³łacniej rzec — łatwiej mówić. [przypis redakcyjny]

⁴⁴w. 29–32 — Cicero wygłosił cykl ostrych przemówień przeciwko wpływowemu politykowi, Markowi Antoniuszowi. Został zamordowany z polecenia Antoniusza, choć za wszelką cenę starał się uniknąć śmierci. [przypis redakcyjny]

⁴⁵toż — to samo. [przypis redakcyjny]

⁴⁶bodzie — dręczy. [przypis redakcyjny]

⁴⁷szczęście* — szczęście, dola, los, fortuna. [przypis redakcyjny]

⁴⁸śnać (starop.) — przecieć, może, podobno. [przypis redakcyjny]

Czasie, pożądaney⁴⁹ ojczy niepamięci,
W co ani rozum, ani trafią⁵⁰ święci,
Zgój smutne serce, a ten żal surowy
Wybij mi z głowy.

⁴⁹pożądaney — pożądaney, upragnionej. [przypis redakcyjny]

⁵⁰W co (...) trafią — trafić w coś*: potrafić coś. [przypis redakcyjny]

Ten utwór nie jest objęty majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że możesz go swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać. Jeśli utwór opatrzony jest dodatkowymi materiałami (przypisy, motywy literackie etc.), które podlegają prawu autorskiemu, to te dodatkowe materiały udostępnione są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach 3.0 PL.

Źródło: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/treny-tren-xvi>

Tekst opracowany na podstawie: Jan Kochanowski, *Treny*, Drukarnia Łazarzowa, wyd. 2, Kraków, 1583

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez Bibliotekę Narodową z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów BN.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Olga Sutkowska, Piotr Wilczek.

Okładka na podstawie: [slightly everything@Flickr](mailto:slightlyeverything@Flickr), CC BY 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Dołącz do Towarzystwa Przyjaciół Wolnych Lektur i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: [szczegóły na stronie Fundacji](#).